

RATTIJUOPON AJOKYVYN ARVIOINTI

Markus Sundqvist

Ma. johtava ylilääkäri

25.10.2012

A-klinikkasäätiö

Yleistä

- Rattijuopumuksen määritelmä: johtuu joko alkoholin tai muun päihteen vaikutuksesta.
- Huumeiden suhteen nollatoleranssi liikenteessä.
- Alkoholin rattijuopumusraja 0.5 prom. (0.22 mg/l uloshengitysilmaa), törkeä 1.2 prom. (0.53 mg/l).
- Rattijuopumukseen syyllistyneen ajoterveyden arviointi tehdään yleensä poliisin määräyksestä.
- Lääkäri arvioi ajoterveyttä.
- Poliisi tekee päätöksen ajoluvasta.

EU-direktiivi vuodelta 1996

- ▶ Määrittelee moottoriajoneuvon kuljettajan terveyttä koskevat vähimmäisvaatimukset.
- ▶ Ajo-oikeutta ei saa myöntää eikä uudistaa päihderiippuvaiselle tai henkilölle, joka käyttää säännöllisesti keskushermostoon vaikuttavia aineita väärin tai ei pysty olemaan ajamatta päihteiden vaikutuksen alaisena.
- ▶ Ajo-oikeuden voi myöntää tai uudistaa, jos osoittaa olleensa raittiina määräajan säännöllisten lääkärintarkastusten perusteella.

STM:n asetus ajoterveydestä (2011) (1)

- Ajoterveysvaatimukset eivät täyty, jos henkilö on riippuvainen alkoholista/huumeista/keskushermostoon vaikuttavista lääkkeistä, käyttää niitä säännöllisesti väärin tai ei kykene pidättäytymään ajamisesta niiden vaikutuksen alaisena.
- Lääkäri voi kuitenkin katsoa ajoterveysvaatimusten täyttyvän, jos **alkoholi**ongelmaisen henkilön kuljettamassa ajoneuvossa on päihtyneenä ajamisen estävä alkolukko.

STM:n asetus ajoterveydestä

(2)

- Ajoterveysvaatimukset eivät täyty, jos alkoholin/huumeiden/lääkkeiden käytöstä on aiheutunut **pysyväisluonteisia** ajokykyä haittaavia ja ajoturvallisuutta vaarantavia terveydentilan muutoksia.
- Ajoterveysvaatimusten voidaan katsoa täyttyvän **päihdealaan perehtyneen lääkärin lausunnon ja säännöllisten lääkärintarkastusten perusteella**, jos henkilö, joka on aikaisemmin todettu alkoholi-/huume-/lääkeriippuvaiseksi, osoittaa olleensa **raittiina riittävän pitkän ajan**.
- Lääkärin tulee ottaa huomioon lisääntyneet riskit, jotka liittyvät ryhmään 2 kuuluvia ajokorttiluokkia vastaavien ajoneuvojen kuljettamiseen.

Sisäasiainministeriön ohje poliisille päihderiippuvuuden valvonnassa (2008)

Esimerkkejä syistä, joiden perusteella poliisin tulee epäillä päihderiippuvuutta ajo-oikeuden haltijalla ja pyytää lääkärin arviota:

- Kaksi rattijuopumusta kolmen vuoden aikana
- Huumausaineen käyttörikos
- Päihtyneenä säilöönotto
- Eräät tapaukset, esim. yksi rattijuopumus + säilöönotto + lyhytaikainen ajo-oikeus
- Ajokieltoon määrätty henkilö haluaa osoittaa täyttävänsä ajokorttiluvan myöntämisen edellytykset.

Arvioinnin toteutus ja sisältö

(1)

- ▶ Työnjako esim. päihdehuollon, perus- ja työterveyshuollon välillä vaihtelee kunnasta toiseen.
- ▶ Voi tehdä tiimityönä, esim. lääkäri + hoitaja.
- ▶ Tyypillinen arviointijakso: 3 kk, 4 käyntiä.
- ▶ Kysytään tapahtumatiedot ja oikeusprosessin vaihe. **Poliisin päätös ajolupa-asiasta** tulee olla mukana.
- ▶ Informoidaan arviointiohjelman aikataulusta ja sisällöstä. Edellytykset myönteiselle lausunnolle. Kielteiseen lausuntoon johtavat seikat.
- ▶ Selvitellään henkilön päihteiden käyttötavat ja määrät .
- ▶ Kliininen tutkimus. Riippuvuusarvio (ICD-10).

Arvioinnin toteutus ja sisältö

(2)

- ▶ Keskustellaan keinoista päihteiden käytön hallitsemiseksi sekä rattijuopumusten vähentämiseksi.
- ▶ Annetaan tietoa alkoholin imeytymisestä ja palamisesta, promillemäärien vaikutuksesta toimintakykyyn ja päihteiden aiheuttamista liikenneseriskeistä.
- ▶ Informoidaan hoitojärjestelmistä ja hoitomahdollisuuksista. Hoitoonohjaus tarvittaessa.
- ▶ Tehdään yhteenveto arviointijaksosta. Jatkosuunnitelma. Lääkärinlausunto.

Arvioinnin työkaluja

- Anamneesi, kliininen status, sairauskertomukset (tarvittaessa potilaan luvalla aikaisemmista hoitopaikoista).
- AUDIT-lomake / www.paihdelinkki.fi
- Riippuvuuden diagnostiset kriteerit (ICD-10), erityisesti, jos AUDIT >8.
- Puhallukset alkometriin.
- Harkinnan mukaan laboratorionkokeet: verikokeet (alkolab), virtsan huume- ja lääkeseulat.

Edellytykset myönteiselle lausunnolle

- Arviointijakso on edennyt suunnitelmien mukaisesti.
- Potilas/tutkittava on jakson aikana pysynyt raittiina tai osoittanut, että alkoholin käyttö on hallinnassa.

Kielteiseen lausuntoon pääsääntöisesti johtavat seikat

- Päähtyneenä saapuminen vastaanotolle
- Positiiviset huumeeseulat
- Koholla olevat laboratorioarvot, jotka eivät laske seurannan aikana
- Sovittuja aikoja ei noudateta
- Mahdolliset muut tekijät, joiden katsotaan osoittavan ettei päihteiden käyttö ole hallinnassa.
- Keskeyttämiseen johtavat seikat: uhkaava tai epäasiallinen käytös, uusi rattijuopumus.

Epävarmoissa tilanteissa

Lisätoimenpiteet, joita lääkäri voi ehdottaa ennen poliisin lopullisen johtopäätöksen tekoa:

- 1. Määräaikainen lausunto ja uusi lääkärin tarkastus (esim. ½ vuoden kuluttua)
 - tutkittavalla on todettu päihderiippuvuus
 - 2-ryhmän ajokortit, ammattiautoilijat.
- 2. Muiden alojen specialistien konsultaatiot (neurologia, psykiatria, päihdelääketiede). Asian selvittely erityisyksikössä (esim. neuropsykologinen tutkimus).
- 3. Ajokoe tai ajonäyte.

Lausunnon lähettäminen

- Vain hakijan suostumuksella (paitsi jos ilmoitusvelvollisuuden kriteerit täyttyvät)
- Hakija ei suostu lausunnon lähettämiseen => suullinen ajokielto, joka kirjataan sairauskertomukseen.
- Hakija menettää ajo-oikeuden, jollei hän toimita poliisin määräämää lausuntoa määräajassa.

Ilmoitusvelvollisuus (Tieliikennelaki 2004)

- Lääkärillä on velvollisuus ilmoittaa poliisille ajokykynsä **pysyvästi** menettäneet salassapitovelvollisuuden estämättä.
- **Suullinen kieltö** ja merkinnät potilasasiakirjoihin, kun sairaus tau lääkitys heikentää ajokykyä **tilapäisesti**.
- Hoitoonsa sitoutuneet päihdeongelmaiset => yleensä suullinen ajokieltö riittää.
- Kroonistuneissa tilanteissa ilmoitettava, esim:
 - Jatkuva holtiton päihteiden käyttö hoidosta huolimatta
 - Alkoholikomplikaatio, johon ei ole korjaavaa hoitoa, estää suoriutumisen liikenteessä (esim. pikkuaivoatrofia).
 - R2: Vieroituskouristuksia 3 tai enemmän.

Alkolukolla valvottu ajo-oikeus

- Alkolukko poliisin seurannassa – ns. ehdollinen ajokielto.
- Ajokortin haltija esittää pyynnön alkolukon saamiseksi poliisille tai tuomioistuimelle.
- Terveystieteiden ammattihenkilön (ei välttämättä lääkärin) lausunto ennen alkolukon asennusta.
- Lausunto perustuu käyntiin, jossa keskusteltu henkilön päihteiden käytöstä, niiden vaikutuksista terveyteen sekä hoitomahdollisuuksista.
- Lähitulevaisuudessa päivitetään alkolukkoa koskevia ohjeita ja käytäntöjä.

Käytännön ongelmia

- ▶ Arviointiprosessi usein epäselvä potilaille ja välillä hoitohenkilökunnallekin.
- ▶ Arvioinnit työläitä, resursseja sitovia.
- ▶ Rattijuopot harvoin motivoituneita hoitoon (haluavat kortin takaisin).
- ▶ Jaksot jäävät usein kesken.
- ▶ A-klinikoilla 6 kk:n arviointijaksojen vaikuttavuus melko huono (jotkut hyötyvät, esim. nuoret, ensikertalaiset).
- ▶ Arvioinnin ja hoidon yhdistäminen ongelmallista.

Kiitos!

